

مهدویت و ربایافت تمدنی:

کلوش‌هایی نظری و راهبردی در تمدن نوین اسلامی
(برترید . حالات یازدهمین همایش بین‌المللی دکترین مهدویت)

(جلد ۲)

به منام:
حجت‌الاسلام و المسلمین سیدمسعود پورسیدآقای
دکتر سیدمجید امیر

انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

تهران: بزرگراه شهید چمران،

پل مدیریت

تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲

صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵

E-mail: isu.press@yahoo.com

فروشگاه اینترنتی:

www.ketabesadiq.ir

دانشگاه امام صادق

مهدویت و رهیافت تمدنی: کاوش‌های نظری و راهبردی در تمدن نوین اسلامی (برترین مقالات یازدهمین همایش بین‌المللی دکتر سید مهدویت) ■ به اهتمام: حجت‌الاسلام و المسلمین سید مسعود پورسیداقایی و دکتر سید مجید امامی ■ نشر: دانشگاه امام صادق (ع) و مؤسسه آینده روشن (پژوهشکده مهدویت) چاپ اول: ۱۳۹۵ ■ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه ■ چاپ و صحافی: برتر ■ شابک: ۵-۵۰۵-۲۱۴-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۴۱۵۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.

سرشناسه: پورسیداقایی، سید مسعود، ۱۳۳۸ -
عنوان و نام پدیدآور: مهدویت و رهیافت تمدنی: کاوش‌های نظری و
راهبردی در تمدن نوین اسلامی (برترین مقالات یازدهمین همایش
بین‌المللی دکتر سید مهدویت) // به اهتمام: سید مسعود پورسیداقایی و
سید مجید امامی.
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع) و مؤسسه آینده روشن (پژوهش
مهدویت)، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: جلد ۲، ۷۴۹ ص.
شابک: ۵-۵۰۵-۲۱۴-۶۰۰-۹۷۸
شناسه افزوده: امامی، سید مجید، ۱۳۶۱-
شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)
شماره کتابشناسی ملی: ۴۲۳۷۷۱۵

فهرست مطالب

.....	سخن ناشر	۹
.....	مقدمه	۱۱
.....	بخش سوم: انقلاب اسلامی، زمینه‌ری و پیش‌تاریخ	۱۷
.....	معرفی بخش سوم	۱۹
.....	فصل ۱۸. تمدن نوین اسلامی؛ تجلی بازگشت به سرچشمه‌ی انقلاب محمدی (ﷺ)	۲۱
	حجت‌الاسلام و المسلمین حسن ابوترابی	
.....	فصل ۱۹. امنیت، عدالت و رفاه؛ صراط جهان اسلام بسوی آینده‌ساز و پیشگامی انقلاب اسلامی	۲۵
	اسماعیل احمدی مقدم	
.....	فصل ۲۰. گونه‌شناسی رویکردهای آموزه مهدویت در چارچوب ظرفیت علمی	۳۱
	دکتر محسن الویری / محمد رضا براونی	
.....	فصل ۲۱. بازتعریف هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی مناسب انقلاب اسلامی، در گذر از مدرنیته اسلامی بسوی تمدن زمینه‌ساز و بایسته‌های سیاستی برآمده از آن	۶۵
	سید مجید مطهری نژاد / دکتر سعید خزایی / دکتر محمد مهدی ممایون	
.....	فصل ۲۲. مهدویت، انقلاب اسلامی و فرهنگ معالی تمدن‌ساز	۱۰۱
	دکتر رضا رمضان نرگسی	

بخش چهارم: بحران تمدنی، جستجوی نجات و امید به موعود	۱۴۱
معرفی بخش چهارم	۱۴۳
فصل ۲۳. موعودگرایی در غرب، از اعتقاد تا انتقاد؛ سیری در مبانی و مفاهیم موعودگرایی	۱۴۵
معاصر	
دکتر سید مجید امامی / عباس خورشید نام	
فصل ۲۴. تمایز مبانی تمدن مهدوی با تمدن غرب و عوامل بستری آن	۱۷۹
دکتر مجید احمدی کجایی	
فصل ۲۵. بحران‌سازی تمدن غرب و آینده‌سازی برای طرح تمدن موعود	۲۰۱
دامین صالح معتمد / زهرا یگانه	
فصل ۲۶. بهانه‌های تمدن موجود غرب و نقش آن در بستری‌سازی برای طرح تمدن موعود	۲۲۷
مرتضی داوود پور	
فصل ۲۷. تقابل اندیشه‌های تمدن‌ساز قرن بیستم و یکم؛ از پست مدرنیسم غرب تا انتظار شیعه	۲۵۹
محمدرضا محترم / پدرام پیشواییان / مهدی سیدی	
بخش پنجم: مسائل و آموزه‌های فرهنگی اجتماعی؛ ظرفیت‌ها و چالش‌ها	۲۷۳
معرفی بخش پنجم	۲۷۵
فصل ۲۸. نقش عوامل معنوی در ریش و بالندگی تمدن	۲۷۷
دکتر سید حسین شرف‌الدین	
فصل ۲۹. ویژگی‌های فرهنگی و تمدنی عصر ظهور و نقش الگوآفرینی آن در فرهنگ و تمدن زمینه‌ساز ظهور	۳۱۵
ظهور احمدی	
فصل ۳۰. بازخوانی نقش گفت‌وگو، انتظار در مهندسی فرهنگ مقاومت	۳۵۳
محمد علی فلاح علی آباد / دکتر امیر محسن عرفان	
فصل ۳۱. الزامات شکل‌گیری هویت تمدنی در افق مهدوی	۳۷۹
مجتبی کاظمی	

فصل ۳۲. بررسی تطبیقی انتظار و هویت فرهنگی و تمدنی در شعر معاصر عربی و فارسی..... ۴۱۱	حدیث بابایی / دکتر کبری خسروی
بخش ششم: ربایات میریتی و اقتصادی؛ ظرفیت باور ابرودا..... ۴۵۷	
فصل ۳۳. مدل سازی ویژگی های نیروی انسانی در راستای تحقق تمدن زمینه ساز؛ برداشتی از روش متدولوژی سیستم های نرم (SSM)..... ۴۵۹	دکتر غلامرضا گودرزی
فصل ۳۴. امام ولایت، ارکان تمدن الهی در اندیشه انتظار..... ۴۷۷	علی دانی
فصل ۳۵. هبرده راهکارهای اقتصادی تحقق فرهنگ و تمدن زمینه ساز..... ۵۰۳	محمد فرج الله / سید مهدی خادم / علی محمد سالاری / علی رضا افتخاریان قمصری
فصل ۳۶. اصول اخلاقی اقتصاد تمدن زمینه ساز ظهور با رویکرد قرآنی..... ۵۱۹	محمد داوود محمدی
فصل ۳۷. «افق مهدوی» و تکوین جاذبه اندیشه تمدن زمینه ساز در آینده ایران اسلامی..... ۵۴۳	دکتر ابوذر مظاهری
فصل ۳۸. بررسی نظام کارکردهای آینده پژوهی در تبیین آموزه های مهدویت..... ۵۷۱	حمیدرضا کاشف / بهنام گلناری آذر
فصل ۳۹. شاخصه های حکومت مهدوی برای تحقق صلوات الله علیها جهت جهانی..... ۵۸۵	دکتر احسان سامانی
فصل ۴۰. بازسازی نظری اقتصاد مقاومتی مبتنی بر اخلاق؛ زمینه ساز تمدن مهدوی..... ۶۲۵	رحیم دهقان
فصل ۴۱. نقش مدیریت جهانی در تحقق فرهنگ و تمدن اسلامی..... ۶۴۹	دکتر ثریا قطبی / دکتر عبدالرضا بیگی نیا / مریم رستمی
فصل ۴۲. راهبردهای اقتصادی تحقق فرهنگ و تمدن زمینه ساز..... ۶۷۳	محمد داوود محمدی
نمایه..... ۷۰۷	

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
 وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
 فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
 (قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه ۱۵)

سخن‌ناشر

فلسفه وجودی دانشنده امام صادق (ع) که از سوی ریاست فقید دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی‌ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می‌توان مقولان موردی یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل‌ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و بهره‌مندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به‌حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخگویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم‌اکنون ثمرات نیکوی آن در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیان‌گذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود با اتکاء به تأییدات الهی و تلاش همه‌جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام عرصه گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامع در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط داخلی و خارجی که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات عام و تخصصی و تدوین علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش‌های تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند - درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق علیه السلام را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت. (ان شاء الله)

و الله اعلم

معاونت پژوهشی دانشگاه

مقدمه

«اللهم واری به السوء المیتة واشف به الصدور الوغرة واجمع به الالهواء المختلفة علی الحق واری به الحدود المعطلة و الاحکام المهملة حتی لا یبقی حق الا ظهر و لا عدا الا انکروا اجعلنا یا رب من اعوانه و مقویه سلطانه»^۱

ظرفیت بی‌بدیل دریافت تمدنی در سنجش کارآمدی نظام‌های اندیشه‌ای و خیزش تمدنی مسلمانان در دوران کنونی، لزوم بیداری و احیای انسانی و اسلامی و خروج از بحران و ضرورت همپایی یک مسلمان با شرایط محیطی امت اسلامی، از مهم‌ترین ضرورت‌های اتخاذ رویکرد فرهنگی و تمدنی به آموزه‌های اسلامی است. تبیین و ارائه‌ی آموزه‌ی مهدویت در چارچوب مطالعات فرهنگی و تمدنی افق‌های جدیدی برای فراروی پژوهشگران اندیشمندان می‌گشاید. رویکرد تحول‌گرا و تمدنی به امت مهدویت تصویرگر فهمی تازه و ارائه‌ی برداشتی نوآمد از نقش آفرینی این آموزه در اعمار و احیای جامعه و انسان است که واعمراللهم به باردارک را ای به عبادک...^۲ نگاه سطحی، تلقی صرفاً مناسکی، حداقلی و رویکرد ساده‌انگارانه به این آموزه آسیبی است که می‌تواند متوجه این اندیشه شود؛ چنانکه

۱. سید بن طاووس: جمال الاسبوع، دعای غیبت وارده بعد نماز عصر جمعه

۲. دعای عهد، در در بیانی سلبی هم ظهور حضرت در مقابل کسانی است که ضلالت آفریدند و بلاد و حیات مردمان را تخریب و فاسد کردند... و اضلوا عبادک و اخرجوا بلادک (سید بن طاووس، همان).

حرکت عالمانه و رویکرد فرهنگی و تمدنی می‌تواند زمینه‌ساز تحقق اهداف عالی این آموزه شود. انتظار یعنی آمادگی و زمینه‌سازی، یک حالت نیست، بلکه عمل است؛ بهترین عمل است: «افضل الاعمال، انتظار الفرج».^۱ این اندیشه در تحقق تمدن اسلامی، چه در گذشته تاریخ و چه آینده‌ای که پیش‌رو داریم، چه تأثیری دارد؟ دغدغه مقام معظم رهبری در چند سال گذشته با طرح ایده «تمدن نوین اسلامی» متفاوت از رویکردهای صرفاً تاریخی و توصیفی، بر همین اساس بازخوانی می‌شود. باید دید در سیر و سره نهضت اسلامی معاصر به رهبری امام خمینی (ره) به سوی احیای تمدن اسلامی، اعتقاد به عرجام توحیدی و نجات بخش جهان (اعم از عالم/ نشئه دنیا و مرسل، انتقال دنیا به عالم بالاتر) و در یک کلام مهدویت، در حوزه اخلاق و تربیت و هزار و یک است و اقتصاد و... چه تأثیری دارد؟ اندیشه‌ای که در تاریخ کهن ما ریشه داشته باشد و بتواند توده‌های مردم را بسیج کند و در هشت سال جنگ کفر علیه اسلام که همه در برابر یک بیداری اسلامی قد علم کرده بودند، بتواند ما را به سمت همین اندیشه است. اندیشه‌ای که اساس نظام سیاسی ماست و در آن، ولایت فقیه به عنوان نایب امام زمان (عج) است، شور می‌آفریند و می‌تواند تخت نجاتی در برابر همه لرزه‌ها و پس‌لرزه‌های این دریای موج باشد. در مکتب امام خمینی (ره) انقلاب اسلامی، ذاتاً انقلابی زمینه‌ساز و تمدن‌گراست. این رهیافت تمدنی به‌طور تفصیلی در بیان و مواضع و هدایت‌های مقام معظم رهبری محقق شده است:

«... فقط جلوی پای خودمان را نبینیم - آینده‌ی دور، اسلام - تمدن اسلامی است؛ تمدن نوین، متناسب با نیازها و ظرفیت‌های امروز بشریتی که از حوادث گوناگون قرن‌های اخیر زخم خورده است، مجروح است، غمگین است و نسل‌های جوان آن دچار یأس و نومیدی و افسردگی‌اند. اسلام می‌تواند این نسل‌ها را به آفاق جدیدی برساند، دل‌های آنها را شاد کند و

آنها را آنچنان که متناسب و شایسته‌ی کرامت انسان است، کرامت ببخشید؛ تمدن نوین اسلامی یعنی این. و شما هسته‌های مهم و اساسی و اصلی در ایجاد این تمدنید. آینده متعلق به شما است. سازندگان آینده‌ی کشور و آینده‌ی این تمدن و در واقع آینده‌ی جهان، شما جوان‌های امروزید» (۹۳/۲/۳۱).

امروز، وظیفه‌ی امت اسلامی تنها این نیست که به یادبود ولادت پیغمبر یا بعثت پیغمبر جشن برپا کند؛ این کار کوچک و کمی است نسبت به آنچه وظیفه‌ی او است. دنیای اسلام امروز وظیفه دارد مثل خود اسلام و مثل خود پیغمبر، روحی در این دنیا بدمد، فضای جدیدی ایجاد کند، راه تازه‌ای را باز کند. ما به این بدیده‌ای که در انتظار آن هستیم می‌گوییم «تمدن نوین اسلامی». ما باید دنبال تمدن نوین اسلامی باشیم برای بشریت؛ این تفاوت اساسی دارد با آنچه در غرب دربار‌ها درباره‌ی بشریت فکر می‌کنند و عمل می‌کنند؛ این به معنای تصرف در زمین‌ها نیست؛ این به معنای تجاوز به حقوق ملت‌ها نیست؛ این به معنای تحمیل اقل و فرهنگ خود بر دیگر ملت‌ها نیست؛ این به معنای عرضه کردن هدیه‌ی الهی به ملت‌ها است، تا ملت‌ها با اختیار خود، با انتخاب خود، با تشخیص خود راه درست را انتخاب کنند. راهی که امروز قدرت‌های جهان ملت‌ها را به آن راه کشانده‌اند، راه غلط و راه گمراهی است. این وظیفه‌ی امروز ما است» (۹۴/۱۰/۸).

«... موضوع بیداری اسلامی ... پدیده شگرفی است که اگر بخواهد الله سالم بماند و ادامه یابد، قادر خواهد بود سر بر آوردن تمدن اسلامی را در چشم‌اندازی نه چندان دوردست، برای امت اسلامی و آنگاه برای جهان بشریت رقم زند... دومین نکته لزوم ترسیم هدف بلندمدت برای بیداری اسلامی در کشورهای مسلمان است؛ نقطه متعالی و والایی که بیداری ملت‌ها را باید سمت‌وسو دهد و آنان را به آن نقطه برساند. با شناسایی این نقطه است که می‌توان نقشه راه را ترسیم کرد و هدف‌های میانی و نزدیک را در آن مشخص نمود. این هدف نهایی، نمی‌تواند چیزی کمتر از «ایجاد تمدن

درخشان اسلامی» باشد. امت اسلامی با همه ابعاد خود در قالب ملت‌ها و کشورها، باید به جایگاه تمدنی مطلوب قرآن دست یابد. شاخصه اصلی و عمومی این تمدن، بهره‌مندی انسان‌ها از همه ظرفیت‌های مادی و معنوی‌ای است که خداوند برای تأمین سعادت و تعالی آنان، در عالم طبیعت و در وجود خود آنان تعبیه کرده است. آرایش ظاهری این تمدن را در حکومت مردمی، در قوانین برگرفته از قرآن، در اجتهاد و پاسخگویی به نیازهای نو به نو، در پرهیز از تحجر و ارتجاع و نیز بدعت و التقاط، در ایجاد رفاه و ثروت عمومی، در استقرار عدالت، در خلاص شدن از اقتصاد مبتنی بر ویژه‌خواری و ربا، در تکاثر، در گسترش اخلاق انسانی، در دفاع از مظلومان عالم و در تلاش و کوشش و ابتکار، می‌توان و باید مشاهده کرد. نگاه اجتهادی و عالمانه به عرف‌های گوناگون، از علوم انسانی تا نظام تعلیم و تربیت رسمی و از اقتصاد و باندداری تا تولید فنی و فناوری و از رسانه‌های مدرن تا هنر و سینما و تا روابط بین‌الملل، بهره و غیره، همه از لوازم این تمدن‌سازی است. تمدن اسلامی می‌تواند با شاخصه‌های ایمان و علم و اخلاق و مجاهدت مداوم، اندیشه پیشرفته و حلاق‌والا را به امت اسلامی و به همه بشریت هدیه دهد و نقطه رهایی از جهان بی‌عدالتی و ظالمانه و اخلاق‌به‌لجن کشیده‌ای که ارکان تمدن امروزی غربند، باشد. رایانات در اجلاس علما و بیداری اسلامی، ۹۲/۲/۹)

بر همین اساس و علی‌رغم نگاه منفی برخی از روشنفکران غربی و شرق‌شناسان و روشنفکران سکولار در امکان‌پذیری زمینه‌سازی یا حتی تأسیس تمدن اسلامی، واقعیت این است که تمدن اسلامی بر پایه آموزه‌هایی چون توحید، سعه‌صدر و امت‌گرایی جهان‌شمول، بازشناخت اسلام ناب، بازسازی و نظریه‌پردازی علوم اسلامی، بینش جامع‌الاطراف به دین و دنیا و... در حال شکل‌گیری است. پایه‌گذاری تمدن اسلامی به وسیله رسول خاتم صورت گرفته و از سوی ائمه هدی پیگیری شده است و غیبت هم از مراحل تکوین حقیقی آن و تربیت نفوس مستعده آن بوده است. در این

دوران، انتظار در فرایند پیش رونده خود به فرهنگ مقاومتی تبدیل می‌شود که در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و نیز تمدنی ظهور و بروز می‌یابد. سنجه امام منتظر برای ارزشیابی منتظران مفهومی راهبردی است از این‌رو، آینده محتوم تمدن مهدوی نیازمند نگاه فعالانه و پارسایانه و برنامه‌ریزی شده مهدی‌باوران و زمینه‌سازان ظهور است. الگوی عصر ظهور به معنای بازگشت به اسلام اصیل در دوره غیبت است که مسیر حرکت‌های زمینه‌ساز را روشن می‌سازد. انتظار در وحدت بخشی بین‌الذهانی و موعودگرایی و تدبیران که در نهایت، به امت واحده تبدیل می‌شود، نقش اساسی ایفا می‌کند. انقلاب اسلامی ایران با مؤلفه‌های دینی و امیدبخشی به مستضعفان عالم ایجاد شده است و همراه با واقعیت‌نگری و استقلال فرهنگی، سیاسی و اقتصادی در عین تعامل با دیگر فرهنگ‌ها و تمدن‌های عالم در گفتمان‌سازی انتظار و ایجاد هویت تمدنی اسلامی و مهدوی نقشی بی‌بدیل ایفا می‌کند. هویت اسلامی، اتصال فرهنگ به تمدن و خرده فرهنگ‌ها به نظام واحد جهانی است که انتظار مهدی موعود، کانونی‌ترین عنصر آن تلقی می‌شود. این بینش تمدنی باید گام به گام از فرد به خانواده و از آنجا به عرصه‌های ملی و فراملی تسری یابد. در این میان، تلاش برای ایجاد مقبولیت عامه جهانی در قبال این نوع روایت و نیز از تمدن، امری لازم است. عقلانیت نظام‌مند اسلامی، تعالی‌گرایی، خودکامی، معرفت‌افزایی و سبک زندگی متناسب و هم‌افزایی دانشی و بینشی و مهارتی برای تحقق زمینه‌سازی بایسته است.

کتاب حاضر متخبی از برترین مقالات یازدهمین همایش بین‌المللی دکترین مهدویت با موضوع فرهنگ و تمدن زمینه‌ساز است که در قالب ۶ بخش نقش آموزه بی‌بدیل مهدویت و موعود اندیشی در شکل‌گیری یک رهیافت ناب تمدنی در اندیشه اسلامی و نیز راهبردهای برای تعیین آن را نشان می‌دهد. تدوین و انتشار این اثر بدون همراهی و مساعی نویسندگان محترم، مؤسسات و نهادهای علمی فرهنگی و حوزوی و نیز بزرگوارانی که

همواره همزه وصل انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی با آرمان و اندیشه مهدویت بوده و هستند میسور نبود، از جمله این بزرگان حضرت آیت‌الله مهدوی کنی مؤسس فقید دانشگاه امام صادق علیه السلام بودند که همواره در افتتاحیه همایش‌های دکتربین مهدویت حضور یافته و به ایراد سخنرانی و بحث می‌پرداختند. یادشان گرامی و روحشان پر فتوح باد. در خاتمه تقدیر و تشکر بی‌دریغ خود و همکارانم از مساعی علمی استاد بزرگوار حوزه و دانشگاه و فاضل ارزشمند جناب حجت‌الاسلام والمسلمین پورسید آقایی دبیر علمی و همکاران‌شان در دبیرخانه همایش‌های بین‌المللی دکتربین مهدویت، اعلام مراتب سپاس و مباحثات از تنظیم و انتشار این اثر نظری و راهبردی با ابراز رکنم. بی شک این کتاب در مطالعات حوزوی و دانشگاهی مهدویت کم‌نظیر در تحقیق و تحقق رهیافت و جبهه فکری تمدن نوین اسلامی بی‌نظیر باشد. از حمایت‌های گروه مطالعات تمدنی دانشکده معارف اسلامی، فرهنگ و ارتباطات و هدایت‌های مشفقانه و عالمانه ریاست محترم دانشکده جناب آقای دکتر محمدهادی همایون نقشی که در پیوند دو مجموعه داشتند نیز تقدیر و قدر دان می‌نمایم.

ناشران امیدوارند با انتشار این اثر و توسعه رده‌های تخصصی حوزوی و دانشگاهی در جمهوری اسلامی ایران با موضوع مهدویت و مطالعات تمدنی و نیز گسترش تحقیقات نظری و راهبردی، نام این اصلی تحقیق و شناخت تمدن نوین اسلامی به مثابه ایستگاه پیش روی رده‌های آکادمیک اسلامی پیموده و جان تشنگان و منتظران حیات طیبه انسان با فتح مرعوض امم سیراب گردد.

دکتر محمدهادی همایون

رئیس دانشکده م. ا. فرهنگ و ارتباطات

دانشگاه امام صادق علیه السلام